

Kosztolányi Dezső Elbeszélői Világa

I. Alkotói hitvallás és alapállás

- **Költői hitvallás:** *Homo aestheticus* (a szépséget és művészetet központba állító ember).
- **Világszemlélete:** Kosztolányi nem rejtvénynek, hanem **rejtélynek** tartotta az életet. Schöppflin Aladár szerint nála „egy rész örökké megfejthetetlen marad”.
- **Kései korszak (1920-as, 30-as évek):** Az esztétizáló szemlélet mellett megjelenik a részvét és a morális kérdések (bár nem válik „népnevelővé”, mint Ady vagy Babits).

II. Az Esti Kornél-ciklus (1933, 1936)

Ez Kosztolányi prózájának csúcsa. Nem hagyományos regény, hanem novellafüzér.

1. Esti Kornél alakja

- **Doppelgänger (hasonmás/alteregő):** Esti a szerző „másik énje”.
  - **Az elbeszélő:** A jól nevelt, polgári, felelősségteljes író.
  - **Esti Kornél:** A gátlástalan, lázadó, ösztönös én, aki kimondja a tiltott gondolatokat.
- **Jellemzői:** Paradox (ellentmondásos) figura. Egyszerre van benne:
  - Életvágy és halálfélelem.
  - Közöny és mély részvét.
  - Gőg és alázat.
- **Lázadása:** A polgári álerkölc ellen lázad. Tanácsa: „azok pártján legyek, akiket a többség leköp”.

2. Szerkezet és stílus

- **Töredékesség:** Esti kérése a közös könyv kapcsán, hogy az műfajilag maradjon töredék (ne „csirizeljék össze” bárgyú mesével), mert az élet is ilyen.
  - **Nyelv:** Nyelvi bravúrok, játékoság. A nyelv nemcsak eszköz, hanem téma is (pl. *Omelette à Woburn* – az idegenség érzése a nyelvi korlátok miatt).
-

III. Kiemelt Novellák Elemzése

1. A fürdés (1925) – A büntudat novellája

- **Alaphelyzet:** Suhotai (az apa) nyaral a családjával. Zsarnoki, de bizonytalan apafigura.
- **Kulcsmotívumok:**
  - **Hőség és fény:** „Fehéren sütött a nap” – a tragédia nem sötétben, hanem vakító fényben történik (ellentét).
  - **Csónak:** Fölösleges tárgy a történetben, de szimbolikusan Charon (a halál révésze) ladikját idézi.
  - **Időkezelés:** A mérhető (óra szerinti) idő és a megélt (belső) idő ellentéte (Bergson-i időfelfogás).
- **Cselekmény:** Az apa kényszeríti fiát, Jancsit, hogy ugorjon a vízbe, bár a fiú fél. A fiú meghal. Az apa nem akarta a gyilkosságot, de tudattalan agressziója okozta azt.

2. A kulcs (1932) – Beavatástörténet

- **Téma:** A gyermeki illúziók elvesztése, találkozás a rideg felnőttvilággal.
- **Cselekmény:** A kisfiú (Pista) beviszi a kulcsot apjának a hivatalba.
- **Konfliktus:** Otthon az apa hatalmas úrnak tűnik, de a hivatalban a fiú rájön, hogy apja jelentéktelen, megalázott figura (a „labirintusszerű” folyosókon alig találja).
- **Lélektan:** A fiú szégyent és csalódást érez, „lelepleződik” előtte az apa esendősége.

3. Paulina (1929) – Példázat az igazságról

- **Helye:** *Latin arcélek* ciklus (ókori környezet) .
- **Cselekmény:** Paulinát, a konyhalányt ártatlanul vádolják lopással. Ő hisztérikusan kiabál, harap, küzd az igazáért.
- **A filozófiai vita (Költő vs. Bölcs):**
  - A Bölcs szerint Paulina viselkedése nevetséges, mert nincs esélye a hatalommal szemben.
  - A Költő (Rufus) szerint Paulina lázadása **fenséges**, mert a kiáltással eléri, hogy az igazság ügye fennmaradjon.
- **Üzenet:** Az igazságért való kiállás akkor is érték, ha eredménytelen.

4. Caligula – A szerepjátszás drámája

- **Téma:** A kényszerű szerepjátszás torzítja a személyiséget.
  - **Elemzés:** Caligulanak gyermekként színlelnie kellett, hogy túlélje a véres udvari intrikákat. Felnőttként (császárként) sem tud kilépni ebből a szerepből, az álarc ráragadt.
-

IV. Összegzés: A Kosztolányi-világ kulcsszavai

- **Sárszeg:** A vidéki, poros, kilátástalan magyar valóság szimbóluma (*Pacsirta*, *Aranysárkány*).
  - **Részvét:** A „Bús pesti nép” és a kiszolgáltatottak iránti empátia.
  - **Lélektan:** Freud hatása (tudattalan ösztönök, pl. *Fürdés*, *Édes Anna*).
-

Ellenőrző Tesztsor (Gyakorláshoz)

Kérdések:

1. Mi Kosztolányi ars poeticája (latin kifejezés)?
  2. Ki volt Kosztolányi „alteregója” a novelláiban?
  3. Mi a *Fürdés* című novella központi szimbóluma, amely a túlvilági utazásra utal?
  4. Milyen ellentét jelenik meg a *Paulina* című novellában a két megfigyelő (Költő és Bölcs) között?
  5. Melyik város neve jelöli a vidéki elmaradottságot Kosztolányi regényeiben (pl. *Pacsirta*)?
  6. Miért különleges az *Esti Kornél* szerkezete? (Mi a műfaja?)
  7. Hogyan kapcsolódik a „kulcs” motívuma a kisfiú csalódásához *A kulcs* című novellában?
  8. Mi okozta Caligula torz személyiségét a novella szerint?
-

Megoldókulcs:

1. *Homo aestheticus*.
2. *Esti Kornél*.
3. *A csónak (Charon ladikja)*.
4. *A Bölcs szerint a lázadás nevetséges/hiábavaló, a Költő szerint fenséges és szükséges.*
5. *Sárszeg*.
6. *Novellafüzér (laza szerkezet), töredékes jellegű.*
7. *A kulcs bevitele során a fiú belép az apa "birodalmába", ahol rájön, hogy apja nem hatalmas úr, hanem jelentéktelen hivatalnok (illúzióvesztés).*
8. *A gyermekkori kényszerű szerepjátszás (hogyan túlélje a veszélyeket), ami később ráragadt.*

Tipp a dolgozathoz: Ha esszét írsz, mindig emeld ki, hogy Kosztolányi nem ítélkezik a hősei felett, hanem **megérteni** próbálja őket (lélektani ábrázolás).